

Briuselis, 2020 04 29
COM(2020) 315 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Parama Vakarų Balkanų šalims kovoti su COVID-19 ir atsigauti po pandemijos

**Komisijos indėlis rengiantis 2020 m. gegužės 6 d. ES ir Vakarų Balkanų šalių vadovų
susitikimui**

Komisijos komunikatas

Parama Vakarų Balkanų šalims kovoti su COVID-19 ir atsigauti po pandemijos

I. Įvadas

Vakarų Balkanai yra neatsiejama Europos dalis ir Europos Sąjungos geostrateginis prioritetas. Viso regiono europinė perspektyva dar kartą patvirtinta 2020 m. kovo mėn., kai valstybės narės pritarė Komisijos pasiūlymams dėl stojimo proceso **sugriežtintos metodikos**¹ ir nutarė pradėti stojimo derybas su **Albanijos Respublika ir Šiaurės Makedonijos Respublika**. Europos Sąjungai labai svarbu toliau skatinti stabilumą ir klestėjimą šiame regione ir remtis mūsų bendrais strateginiais interesais.

Nepaisant ryžtingų priemonių, kurių ėmėsi pačios Vakarų Balkanų šalys partnerės, **COVID-19 pandemija** ne tik daro tiesioginį poveikį žmonėms, bet ir **trikdo regiono ekonomiką ir žmonių gyvenimą**. Tai beprecedentė našta jų sveikatos ir socialinės apsaugos sistemoms. Tūkstančiams piliečių gresia pavojus prarasti darbą, o laikinos valstybės paramos priemonės (bedarbio pašalpos, mokesčių ir socialinio draudimo įmokų atidėjimas ir (arba) atleidimas nuo jų ir pan.) turi didelį fiskalinį poveikį. Vyriausybės taip pat turi skubiai išplėsti socialinės apsaugos sistemų aprėptį. Be to, pandemija paveikė bendrus veiksmus migracijos srityje.

Nors pandemija daro didelį poveikį pačiai ES, ji turi ypatingą **atsakomybę ir interesą vadovauti pasauliniam atsakui** ir padėti partnerėms, kurioms to reikia, ypač artimiausioms kaimyninėms šalims. Vykdydama savo tarptautinius veiksmus, ES **teikia esminę ir beprecedentę paramą Vakarų Balkanams**. ES užtikrina daugiau kaip 3,3 mlrd. EUR finansinę paramą regiono šalims, kad būtų sureaguota į dabartinę sveikatos krizę ir su ja susijusius humanitarinius poreikius, taip pat į ilgalaikį ir struktūrinį poveikį jų visuomenei ir ekonomikai. Atsižvelgiant į Vakarų Balkanų šalių europinę perspektyvą, jos taip pat laikomos privilegijuotomis partnerėmis ir joms suteikiama galimybė dalyvauti daugelyje iniciatyvų ir priemonių, skirtų tik ES valstybėms narėms.

ES ir regiono vadovai susitiks 2020 m. gegužės 6 d., kad apsvarstytų visiems bendras problemas. Siekiant prisidėti prie šių diskusijų, šiame komunikate įtvirtinamas **Europos Sąjungos solidarumas su COVID-19** tiesiogiai veikiamomis **Vakarų Balkanų šalimis** ir nustatomos tarpusavio bendradarbiavimo sritys. Komunikate atsižvelgiama į ilgesnės trukmės ES paramą ekonomikai atgaivinti ir **sudaromos sąlygos parengti išsamesnį regiono ekonomikos ir investicijų planą, kurį Komisija pateiks vėliau šiais metais**. Jame taip pat planuojamas dar aktyvesnis ES įsitraukimas ir parama regiono europinei perspektyvai įgyvendinti, padedant visiems partneriams dar energingiau **vykdyti būtinas esmines demokratines, teisinės valstybės ir ekonomines reformas**, kaip numatyta pagal sugriežtintą metodiką.

¹ Komisijos komunikatas „Stojimo proceso stiprinimas. Įtikima ES perspektyva Vakarų Balkanų šalims“, [COM\(2020\) 57 final](#).

II. ES parama Vakarų Balkanams kovoti su COVID-19

Reaguodama į krizę ES nusprendė ne tik suteikti didelę finansinę paramą, bet ir, kiek tik įmanoma, įtraukti Vakarų Balkanus į savo pačios atsaką. Nors kiti regiono partneriai taip pat teikė paramą, dėl lanksčių procedūrų ir laiku priimtų sprendimų ES ir vėl tapo veiksmingiausia ir patikimiausia regiono partnere.

Vakarų Balkanų šalių **piliečių** labai ES sutelkė **daugiau kaip 3,3 mlrd. EUR paketą**². Jis apima iš **Pasirengimo narystei paramos priemonės**³ perskirstytus **38 mln. EUR** neatidėliotinos paramos sveikatos sektoriui, visų pirma suteikiant būtiniausius reikmenis gyvybėms gelbėti, kaip antai asmenines apsaugos priemonės, testus ir ventiliatorius⁴, **389 mln. EUR socialinės apsaugos sistemos ir ekonomikos atgaivinimo poreikiams** patenkinti ir dar **455 mln. EUR** regionui skirtam **ekonomikos atnaujinimo paketui**, glaudžiai bendradarbiaujant su tarptautinėmis finansų įstaigomis, taip pat pasiūlymą⁵ skirti **750 mln. EUR makrofinansinę paramą** ir **1,7 mlrd. EUR** vertės **Europos investicijų banko** paramos paketą. ES taip pat teikia **neatidėliotiną 4,5 mln. EUR humanitarinę pagalbą pažeidžiamiesiems pabėgėliams ir migrantams**, skirtą nelydimiems nepilnamečiams ir sveikatos priežiūrai apsaugoti ir paremti, įskaitant pasirengimą COVID-19, ir **8 mln. EUR** skubią paramą Vakarų Balkanuose įstrigusiems migrantams ir pabėgėliams pagal **priemonę, kuria prisidedama prie stabilumo ir taikos**. Be to, ES **solidarumo fondas**, kurio finansavimu gali naudotis stojimo derybas pradėjusios Vakarų Balkanų šalys, nuo šiol apima ir visuomenės sveikatos krizes.

Svarbi ES ekonominės paramos dalis bus skirta sutelkti ES finansuojamas garantijų sistemas bendradarbiaujant su tarptautinėmis finansų įstaigomis ir taip **padėti privačiajam sektoriui spręsti likvidumo ir finansines problemas**.

ES atsakas grindžiamas **Europos komandos principu**⁶. Mūsų greita tikslinė parama sutelkia ES institucijų, valstybių narių ir finansų įstaigų, visų pirma Europos investicijų banko ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, išteklius. Kartu su šalimis partnerėmis užtikriname, kad joms jau paskirtas didelis ES finansavimas būtų paskirstytas, kad joms būtų lengviau įveikti pandemijos poveikį. Be to, kai kurios ES valstybės narės taip pat teikia dvišalę paramą – tiek finansinę, tiek dovanodamos reikmenis.

Dėl COVID-19 protrūkio Vakarų Balkanai taip pat **aktyvavo Sąjungos civilinės saugos mechanizmą (SCSM)** ir jau pradėjo gauti pagalbą iš SCSM valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių. **Serbija, Šiaurės Makedonija ir Juodkalnija**, kaip mechanizme dalyvaujančios valstybės, gali prisidėti prie rezervo „rescEU“ ir prašyti jo paramos, įskaitant medicininių atsako priemonių ir įrangos kaupimą. SCSM suorganizavo ir bendrai finansavo skrydžius, kuriais į Europą parskraidinti ir įstrigę Vakarų Balkanų piliečiai. Vakarų Balkanų

² Finansavimas, skirtas pagal dabartinę 2014–2020 m. daugiametę orientacinę programą.

³ Taip pat pritaikomos ir spartinamos esamos PNPP paramos programos, pvz., ES pasirengimo narystei paramos kaimo plėtrai priemonė (IPARD) ir paramos ES ir Vakarų Balkanų tarpvalstybiniam bendradarbiavimui priemonė (REGIO).

⁴ ES finansuoja maždaug 95 000 COVID testų, 500 ligoninių lovų, 450 ventiliatorių, 100 intensyviosios terapijos monitorių, 100 rūšiuoti skirtų konteinerių, 10 greitosios medicinos pagalbos automobilių, taip pat daugiau kaip 4,5 mln. vienetų apsaugos priemonių, šimtų medicinos prietaisų (pvz., rentgeno, elektrokardiogramos, kompiuterinės tomografijos prietaisų, defibriliatorių, infuzijos siurblių) ir tūkstančių reikmenų (kaip antai termometrų, kateterių, vamzdelių, švirkštų, kaukių). ES taip pat padengė išlaidas 16-os tolumojo susisiektimo skrydžių, kuriais atgabenta 750 tonų medicinos reikmenų, įsigytų iš kitų šaltinių.

⁵ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl makrofinansinės paramos teikimo plėtros ir kaimyninėms šalims partnerėms per COVID-19 pandemijos krizę, 2020/0065 (COD), 2020 m. balandžio 22 d.

⁶ 2020 m. balandžio 8 d. Komunikatas dėl pasaulinio ES atsako į COVID-19 protrūkį (JOIN(2020) 11 *final*).

civilinės saugos institucijos toliau dalyvaus SCSM mokymuose, pratybose ir ekspertų mainuose. ES taip pat **vertina svarbią paramą**, kurią Vakarų Balkanai suteikė ES ir savo artimiausioms kaimynėms skirdami medicinos personalo ir įrangos. Tai atspindi solidarumą ir pagrindines vertybes, kuriomis grindžiama ES.

Taigi tebesitęsiančios pandemijos sąlygomis aiškiai matyti, kad ES ir Vakarų Balkanai **bendras problemas sprendžia kartu**. Tai apima **bendrą medicinos įrangos pirkimą**, atleidžiant regioną nuo ES **eksporto leidimų sistemos** taikymo asmeninėms apsaugos priemonėms⁷, ir **ES tiekiamą** Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro sukurtą **testams skirtą medžiagą**, siekiant užtikrinti tinkamą koronaviruso testų atlikimą Vakarų Balkanuose. Suinteresuotosios šalys visame regione yra visiškai įtrauktos į Europos COVID-19 **mokslinių tyrimų ir inovacijų** veiklą. Visame regione taip pat teikiama techninė pagalba ir keičiamasi informacija padedant **Europos ligų prevencijos ir kontrolės centrui**, Vakarų Balkanų šalys kandidatės pakviestos stebėtojų teisėmis dalyvauti **ES sveikatos saugumo komiteto posėdžiuose** ir joms suteikta prieiga prie susijusios **skubaus įspėjimo ir reagavimo sistemos**.

Transporto bendrijos ir VELPS nuolatinio sekretoriato bendru pasiūlymu užtikrinta, kad Vakarų Balkanų šalims būtų pradėti taikyti vadinamieji žalieji koridoriai ir taip užtikrintas greitas pagrindinių prekių judėjimas regione. Komisija yra pasirengusi glaudžiai įtraukti regioną įgyvendindama **Bendras Europos COVID-19** plitimo valdymo priemonių atšaukimo **veiksmų gaires**. Pasibaigus šiai sanitarinei ekstremaliajai situacijai ir su ja susijusiems prekių ir keleivių judėjimo apribojimams, Komisija yra išsipareigojusi ilguoju laikotarpiu prisidėti prie geresnio susisiektimo su Vakarų Balkanais ir šalinti struktūrines kliūtis prie ES ir Vakarų Balkanų šalių sienų. Komisija taip pat paskelbė gaires⁸, kaip įgyvendinti **laikinus kelionių apribojimus**, taikomus visoms neesminėms kelionėms iš trečiųjų šalių į ES, be kita ko, kokių veiksmų imtis dėl asmenų, priverstų ES likti ilgiau, nei leidžiama.

Šis ES ir Vakarų Balkanų bendradarbiavimas ir ES parama **gerokai viršija bet kurio kito partnerio suteiktą paramą** ir atspindi regiono strateginę svarbą. ES institucijos vykdo intensyvias komunikacijos kampanijas, susijusias su ES pagalbos teikimu, taip pat skelbia bendrus su ES valstybėmis narėmis pranešimus vietoje, remia kampanijas „Likite namie“ ir prisideda prie faktinės informacijos apie COVID-19 sklaidos. Šiuo atžvilgiu reikia viešai ir ryžtingai kovoti su bandymais iškreipti informaciją apie krizės priežastis ir kovos su ja veiksmus ir kartu stiprinti bendradarbiavimą siekiant puoselėti saviraiškos ir žiniasklaidos laisvę.

III. Po COVID-19 – ekonomikos ir investicijų atgaivinimo planas

Vakarų Balkanams reikės nuolatinės paramos, kad būtų **įveiktas COVID-19 krizės poveikis**. Kai tik bus palengvintos neatidėliotinos COVID-19 pandemijos plitimo valdymo priemonės, prasidės naujas glaudaus bendradarbiavimo etapas siekiant imtis veiksmų įveikti didelį socialinį ir ekonominį krizės poveikį. Vėliau šiais metais Europos Komisija pateiks **regionui skirtą ekonomikos ir investicijų planą**.

Į planą bus įtrauktas **regionui skirtas didelis investicijų paketas**. 2018 m. gegužės 2 d. Komisija pasiūlė **2021–2027 m.** Pasirengimo narystei paramos priemonei III iš viso skirti

⁷ 2020 m. balandžio 23 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/568, kuriuo tam tikrus gaminius leidžiama eksportuoti tik pagal eksporto leidimą (OL L 129, 2020 4 24).

⁸ C(2020) 2050 final.

14,5 mlrd. EUR, iš kurių didžioji dalis numatyta Vakarų Balkanams. Komisija numato **skirti dvigubai daugiau dotacijų** pagal Vakarų Balkanų investicijų programą privačiojo sektoriaus vystymuisi, sujungiamumui, skaitmeninimui, žaliajai darbotvarkei ir socialinėms investicijoms remti. Ji taip pat numato gerokai padidinti **finansines garantijas viešosioms ir privačiosioms investicijoms regione paremti** ir tuo tikslu taikys specialią **garantių priemonę pagal Vakarų Balkanų investicijų programą**.

Atnaujinant ir modernizuojant Vakarų Balkanų šalių ekonomiką labai svarbus bus **perėjimas prie žaliosios ekonomikos ir skaitmeninė transformacija**. Investicijos į švarias ir skaitmenines technologijas ir pajėgumus ir žiedinė ekonomika padės kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą. Taip pat bus teikiama parama siekiant padidinti Vakarų Balkanų šalių ekonomikos **konkurencingumą, geriau jas susieti regiono lygmeniu ir su ES**, taip pat padėti Vakarų Balkanams **prisitaikyti prie skaitmeninio amžiaus**. Bus remiama žmonėms tarnaujanti ekonomika, pavyzdžiui, bendradarbiaujama **švietimo ir sveikatos srityse**, kad, be kita ko, padidėtų sveikatos priežiūros sistemų atsparumas, taip pat **socialinės apsaugos ir įtraukties**, lygių galimybių ir prieigos prie darbo rinkos srityse, visų pirma taikant daugiau aktyvios darbo rinkos politikos priemonių, taip pat **tinkamų darbo sąlygų** srityje, be kita ko, padedant stiprinti socialinį dialogą, kultūrą ir mokslinius tyrimus bei inovacijas.

Daug dėmesio bus skiriama **transporto ir energetikos jungtims**, kurios yra ypač svarbios ir regiono, ir ES ekonominiam vystymuisi. Šiais metais ES ketina pasiūlyti 135 mln. EUR⁹ paketą šešioms papildomoms investicijų į infrastruktūrą projektams pagal Vakarų Balkanų sujungiamumo darbotvarkę finansuoti. Šiomis lėšomis **ES viršys 2015 m. priimtą įsipareigojimą sujungiamumo darbotvarkei iki 2020 m. skirti 1 mlrd. EUR ES dotacijų**, o tai savo ruožtu pritrauks beveik 4 mlrd. EUR investicijų, skirtų 45 investicijų į infrastruktūrą projektams, kuriais siekiama regioną sujungti su transeuropinių tinklų (TEN-T) prioritetinėmis kryptimis, ir bendro intereso Energijos bendrijos projektams. Pagal Energijos bendrijos ir Vidurio ir Pietryčių Europos energetikos tinklų sujungiamumo iniciatyvą aktyviai vykdomas regioninis bendradarbiavimas yra geras pagrindas siekiant paspartinti investicijas į šias energetikos jungtis, taip pat į atsinaujinančiosios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo projektus.

ES ir toliau ypatingą dėmesį skirs **sunkumams, su kuriais susiduria jaunimas**, visų pirma dėl įsidarbinimo galimybių, nelygybės ir jaunų talentų išsaugojimo regione, ir taip padės **spręsti protų nutekėjimo ir kitas regione kylančias demografines problemas**. **Regionui numatytas programos „Erasmus+“ finansavimas nuo 2018 m. padvigubintas** (iki daugiau kaip 65 mln. EUR), taip pat daugiau dėmesio skiriama profesiniam mokymui. Ateityje daugiau dėmesio bus skiriama skaitmeniniams įgūdžiams, taip pat mokslinių tyrimų ir verslumo įgūdžiams, kad jaunuoliai turėtų įgūdžių tapti ekonomiškai sėkmingi ir klestėti skaitmeniniame amžiuje.

Per COVID-19 pandemiją paaiškėjo, koks svarbus tinkamas ES **bendrosios rinkos**, kaip vienos iš pagrindinių mūsų **gerovės ir atsparumo** komponentų, veikimas. Taip pat atsiskleidė didelė socialinė ir ekonominė ES ir Vakarų Balkanų šalių ekonomikos ir paties regiono šalių tarpusavio priklausomybė. Todėl bus itin svarbu **veiksmingiau sujungti Vakarų Balkanų šalių ekonomiką tiek regiono lygmeniu, tiek su ES**. Tam reikia tvirtesnio visų Vakarų Balkanų partnerių įsipareigojimo stiprinti įtraukią regioninę ekonominę integraciją ir **plėtoti bendrą regioninę rinką**, kaip susitarta, remiantis ES *acquis* ir laikantis ES įsipareigojimų, kas regioną irgi **padarys patrauklesne investicijų erdve**.

⁹ Be to, 65 mln. EUR bus skirta projektams remti ir įgyvendinti pagal Vakarų Balkanų investicijų programą. Tokiu būdu 2020 m. ES finansuojamo sujungiamumo paketo vertė pasieks 200 mln. EUR.

Šiuo atžvilgiu labai svarbios **regioninės organizacijos** – Regioninio bendradarbiavimo taryba, Transporto bendrija, Energijos bendrija ir Vidurio Europos laisvosios prekybos erdvė. Sumažinti prekybos kliūtis taip pat labai padėjo ES finansuojami projektai¹⁰.

Visomis šiomis paramos priemonėmis siekiama tų pačių tikslų: pertvarkyti Vakarų Balkanų šalis į **veikiančios rinkos ekonomikos šalis, galinčias visapusiškai integruotis į ES bendrąją rinką**, pagerinti verslo ir investicijų aplinką ir taip padėti padidinti prekybos srautus regione ir su ES¹¹, taip pat kurti darbo vietas ir galimybes, taip sumažinant protų nutekėjimą iš regiono. Todėl dabartinė krizė neturi atitraukti dėmesio nuo esminių struktūrinių trūkumų, pavyzdžiui, didelio nedarbo (ypač jaunimo), mažo dalyvavimo darbo rinkoje (ypač moterų), gebėjimų ir darbo rinkos poreikių neatitikimo, nepakankamos socialinės apsaugos, mažo žemės ūkio našumo ir konkurencingumo, nediversifikuoto energijos tiekimo ir mažo energijos vartojimo efektyvumo. Tvirtas ekonominis ir finansinis dialogas, grindžiamas partnerių **ekonominių reformų programomis**, tebėra makroekonominių ir struktūrinių reformų orientavimo ir rėmimo pagrindas.

Ekonomikos ir investicijų planu bus siekiama **paspirtinti ilgalaikį atsigavimą**, paskatinti ekonomikos augimą ir paremti reformas, būtinas siekiant narystės ES. Šis ekonomikos ir investicijų planas bus grindžiamas Europos Komisijos 2019–2024 m. darbo prioritetais ir su jais suderintas.

IV. Esminių reformų vykdymas

Atsigauti po dabartinės krizės pavyks tik tuo atveju, jei **šalys toliau vykdys savo reformų įsipareigojimus** ir juos įgyvendindamos pasieks apčiuopiamų rezultatų. Tai būtina siekiant įgyvendinti jų europinę perspektyvą. Tam reikia ne tik tęsti ekonomines reformas, bet ir **daugiau dėmesio skirti teisinei valstybei, demokratinių institucijų veikimui ir viešajam administravimui**.

Labai svarbu **visais aspektais stiprinti teisinę valstybę**. Tam būtinos nepriklausomos ir veiksmingos teisminės institucijos, apčiuopiami kovos su korupcija, organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu rezultatai ir veiksminga pagrindinių teisių, įskaitant saviraiškos ir žiniasklaidos laisvę, apsauga. Konkrečiau, itin svarbu, kad per krizę taikomomis skubiomis priemonėmis nebūtų kenkiama pagrindiniams principams ir vertybėms ir kad tokios priemonės išliktų proporcingos, galiotų ribotą laiką ir joms būtų taikoma demokratinė priežiūra.

Remiantis jau vykdomu išsamiu bendradarbiavimu, labai svarbu užtikrinti nuolatinį aktyvų dalyvavimą imantis bendrų ir abiejų pusių sutartų veiksmų **saugumo** srityje, įskaitant kovą su pinigų plovimu ir teroristų finansavimo rizika, ir **migracijos bei sienų valdymo** srityse. Pagrindiniai prioritetai **tebėra stipresnės demokratinės institucijos ir įtraukesni demokratiniai procesai**. Siekiant pagerinti valdymą visais lygmenimis būtina **viešojo administravimo reforma**. Ji turi apimti didesnę skaidrumą ir atskaitomybę, patikimą viešųjų finansų valdymą ir profesionalesnę administraciją. Visa tai kartu yra tvaraus ekonomikos atsigavimo pagrindas.

¹⁰ Pavyzdžiui, buvo modernizuota Akcizų informacijos mainų sistema ir užtikrinta, kad būtų iš anksto elektroniniu būdu identifikuojami pagrindinės prekes vežantys sunkvežimiai ir apie tai pranešama sienos kirtimo punkтам, kad sunkvežimiai galėtų kirsti sieną žaliaisiais koridoriais.

¹¹ Todėl balandžio 3 d. Komisija pasiūlė pratęsti autonominių prekybos priemonių, kurias ES suteikė Vakarų Balkanų šalims, galiojimą dar penkeriems metams iki 2025 m. pabaigos (COM(2020) 135 final). 2020/0051 (COD).

Komisija tebėra tvirtai įsipareigojusi padėti regionui vykdyti šias reformas. Tolesnės priemonės bus nustatytos vėliau šiais metais paskelbsimame Komisijos komunikate.

COVID-19 krizė – ne tik mūsų solidarumo ir ryžto išbandymas, bet ir akivaizdus mūsų – europiečių, kuriuos jungia bendra ateitis – glaudesnio bendradarbiavimo įrodymas. Suprantame, kad Vakarų Balkanų šalys partnerės turės atrasti savo vietą mūsų būsimuose svarstymuose dėl Europos ateities. Kartu įveiksime šią krizę ir atsigausime. Ir kartu toliau stiprinsime mūsų bendradarbiavimą, kad padėtume partnerėms įvykdyti narystės ES reikalavimus.
